

Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas regeringens proposition Tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarmakten (prop. 2002/03:26) jämte motionsyrkanden till propositionen.

Utskottet har tidigare i betänkande 2001/02:FöU7 Försvarmaktens personal uppmanat regeringen att återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag om tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet. Utskottet konstaterar att regeringen lämnat lagförslag som innebär att Försvarmakten nu som arbetsgivare kan reglera hur tjänstgöringen i utlandsstyrkan skall ske utifrån principen att detta numera är en naturlig del av de anställdas uppgifter, dvs. att de skall fullgöra samtliga uppgifter som ankommer på Försvarmakten.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Reservation har lämnats av Kristdemokraterna och särskilt yttrande av Folkpartiet liberalerna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Propositionen.....	6
Motionen.....	8
Utskottets ställningstagande	9
Reservation.....	12
Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet (punkt 1)	12
Särskilt yttrande.....	13
Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet (punkt 1)	13
Bilaga 1	
Förteckning över behandlade förslag.....	15
Propositionen.....	15
Följdmotioner	15
Bilaga 2	
Regeringens lagförslag	16
2 Författningsförslag	16
2.1 Förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands	16
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten	17
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.....	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:26 samt avslår motion 2002/03:Fö1.

Reservation 1 (kd)

Stockholm den 25 mars 2003

På försvarsutskottets vägnar

Eskil Erlandsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell (m), Ola Rask (s), Michael Hagberg (s), Berit Jóhannesson (v), Berndt Sköldestig (s), Rolf Gunnarsson (m), Britt-Marie Lindkvist (s), Heli Berg (fp), Åsa Lindestam (s), Karin Enström (m), Peter Jonsson (s), Marie Nordén (s), Else-Marie Lindgren (kd) och Runar Patriksson (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlade i betänkandet Försvarsmaktens personal (bet. 2001/02:FöU7) frågan om tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet för yrkesofficerare. Utskottet framhöll att regeringen skyndsamt borde återkomma till riksdagen med erforderliga lagändringar.

Regeringen har därefter i propositionen Tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (prop. 2002/03:26) lämnat förslag till lagändringar som innebär att arbetsskyldigheten kan utökas för anställda i Försvarsmakten till att omfatta tjänstgöring även utomlands. Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens lagförslag jämte tillhörande motionsyrkanden.

Utskottet har som ett led i beredningen erhållit en föredragning av Försvarsmakten om hur den avser att som arbetsgivare införa ett system för de anställdas tjänstgöring i utlandsstyrkan om regeringens lagförslag antas.

Bakgrund

I försvarsutskottets betänkande Försvarsmaktens personal (bet. 2001/02:FöU7) behandlade utskottet frågan om yrkesofficerarna skall ha skyldighet att tjänstgöra i internationell verksamhet.

Utskottet konstaterade att en anställning i Försvarsmakten inte medför någon skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Utskottet ansåg det självklart att yrkesofficerare skall ha skyldighet att delta i fredsfrämjande verksamhet sett mot bakgrund av den ökande vikt som deltagande i den internationella verksamheten successivt fått för Försvarsmakten.

Utskottet ansåg att lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands borde ändras och uppdrog åt regeringen att återkomma till riksdagen med erforderliga lagändringsförslag.

Utskottet framhöll att Försvarsmakten efter erforderliga lagändringar kommer att ha en grund för att som arbetsgivare kunna införa ett system där yrkesofficerare har skyldighet att tjänstgöra i fredsbevarande och fredsfrämjande verksamhet utomlands. Enligt utskottet kunde Sveriges och Försvarsmaktens intresse ibland behöva sättas före den enskildes för att landet skall kunna leva upp till de olika åtaganden som gjorts för medverkan i fredsfrämjande verksamhet.

Kristdemokraterna framhöll i ett särskilt yttrande att endast nyanställda yrkesofficerare borde ha skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framhåller regeringen att det i Försvarsmaktens verksamhet i allt större utsträckning ingår uppdrag med internationell anknytning, bl.a. den verksamhet som bedrivs av utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. De föreslagna lagändringarna i propositionen möjliggör för Försvarsmakten att agera för att från och med ikraftträdandet utöka arbetsskyldigheten för anställda i Försvarsmakten till att omfatta även tjänstgöring i utlandsstyrkan. Kravet på särskild anställning i utlandsstyrkan tas nämligen bort när det gäller anställda i Försvarsmakten. Den särreglering som avser arbetsskador, arbetstidsreglering m.m., och som i dag gäller för anställda i utlandsstyrkan, ändras till att omfatta samtliga som tjänstgör i utlandsstyrkan, oavsett anställningsform. Motsvarande följdändring görs även i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

1* Riksdagen 2002/03. 10 saml. FöU2

Utskottets överväganden

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Regeringen har enligt utskottet lämnat lagförslag som innebär att Försvarsmakten nu som arbetsgivare kan reglera hur tjänstgöringen i utlandsstyrkan skall ske utifrån principen att detta numera är en naturlig del av de anställdas uppgifter, dvs. att de skall fullgöra samtliga uppgifter som ankommer på Försvarsmakten.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Fö1 (kd) yrkandena 1–3.

Propositionen

Regeringen framhåller att anställning av militär personal för internationell tjänstgöring för närvarande regleras på i huvudsak två olika sätt. Enligt 2 § lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands skall personal som skall tjänstgöra i väpnad tjänst för fredsbevarande verksamhet utomlands anställas särskilt för denna uppgift och ingå i en utlandsstyrka inom Försvarsmakten. Tjänstgöringen i utlandsstyrkan är således frivillig och omfattas inte av annan anställning i Försvarsmakten. Den som är anställd i Försvarsmakten är tjänstledig från sin ordinarie anställning under den tid som han eller hon är anställd i utlandsstyrkan. Tjänstgöringen i utlandsstyrkan regleras i övrigt genom lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och förordningen (1999:569) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Något kollektivavtal som gäller för de anställda i utlandsstyrkan har ännu inte träffats men diskuteras mellan parterna på det statliga avtalsområdet.

De författningar som nu reglerar anställningsvillkoren för yrkesofficerare som är anställda i utlandsstyrkan bygger på att dessa formellt är tjänstlediga från sina ordinarie befattningar i Försvarsmakten och har erhållit en särskild tidsbegränsad anställning i utlandsstyrkan. Regeringen har redovisat sin inställning till hur en utökning av arbetsskyldighetens omfattning författningstekniskt lämpligen bör lösas. Regeringen konstaterade i denna fråga i proposition 2001/02:10 att den aktuella arbetsskyldigheten inte bör regleras i lag mot bakgrund av att anställningsavtalet är ett civilrättsligt avtal. De nu föreslagna lagändringarna bygger på att yrkesofficerare från och med det att de föreslagna bestämmelserna trätt i kraft skall kunna bli skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan utan att vara särskilt anställda i den. Försvarsmakten ges möj-

lighet att arbeta för en utvidgning av arbetsskyldigheten för yrkesofficerarna, men även för andra yrkeskategorier inom Försvarsmakten om behov uppstår.

Regeringen föreslår att Försvarsmakten ges möjlighet att utvidga arbetsskyldigheten för anställda i Försvarsmakten till att omfatta all internationell verksamhet utomlands genom att kravet på särskild anställning för tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten tas bort.

Regeringen erinrar om att den i proposition 2001/02:10 konstaterat att tjänstgöring i den fredsfrämjande verksamhet som Försvarsmakten bedriver utomlands bör betraktas som en naturlig del av de anställdas yrkesutövning. Yrkesofficerare som nyanställs bör vara skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan. Skyldigheten som sådan bör däremot inte regleras i lag utan i stället vila på de enskilda anställningsavtalen (prop. 2001/02:10, s. 200 f.).

Regleringen av vad som skall ingå i en anställning i Försvarsmakten bör enligt regeringens mening alltjämt hanteras som ett förhållande av civilrättslig karaktär. En arbetsskyldighet vad gäller tjänstgöring i all internationell verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten bör därför lämpligen inte regleras i lag. Utformningen av arbetsskyldigheten bör i stället grundas på anställningsavtalen. Regeringen ser i dagens läge i första hand ett uttalat behov av att kravet på särskild anställning tas bort för yrkesofficerare. Det kan dock inte uteslutas att behovet kan komma att omfatta även andra yrkeskategorier. Genom de föreslagna åtgärderna öppnar regeringen därför även upp möjligheten för Försvarsmakten att ta upp diskussionen med parterna på det statliga avtalsområdet om att utöka arbetsskyldigheten också för andra yrkeskategorier. De föreslagna ändringarna i lagstiftningen berör endast dem som kommer att tjänstgöra i utlandsstyrkan och som samtidigt har en anställning sedan tidigare i Försvarsmakten.

Efter att de lagändringar som nu föreslås trätt i kraft kommer enligt regeringen Försvarsmakten att ha en grund att som arbetsgivare kunna införa ett system där yrkesofficerare har skyldighet att tjänstgöra i all internationell verksamhet. Det är viktigt att möjligheten utnyttjas och att det sker med beaktande av den kompetens som behövs för denna verksamhet.

Regeringen föreslår att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten skall tillämpas på alla som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten oavsett om arbetstagaren är visstidsanställd för tjänstgöring i utlandsstyrkan eller tjänstgör i utlandsstyrkan till följd av ordinarie anställning i Försvarsmakten. Det enda som skall gälla enbart för dem som anställts särskilt är regleringen av visstidsanställning i utlandsstyrkan och uppsägning från sådan anställning samt undantaget från tillämpningen av 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Regeringen föreslår att lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. skall omfatta alla som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten utomlands.

Regeringen anför att det i utlandsstyrkan fortsättningsvis kommer att kunna tjänstgöra personer som till följd av anställningsavtal i Försvarsmakten har en arbetsskyldighet som omfattar tjänstgöring i utlandsstyrkan, personer

som har en anställning i Försvarsmakten men som ändå måste anställas särskilt i utlandsstyrkan eftersom deras anställningsavtal inte omfattar tjänstgöring i utlandsstyrkan samt de som utan en tidigare anställning i Försvarsmakten anställs för viss tid för tjänstgöring i utlandsstyrkan. Självfallet skall utgångspunkten vara att samma bestämmelser skall gälla för alla som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten, oavsett anställningsform. Detta gäller enligt regeringen bestämmelser om arbetsmiljöreregler, ledighet, arbetstid, rehabilitering och disciplinansvar.

Regeringen anser att förslaget inte bör medföra några ökade kostnader.

Genom de föreslagna lagändringarna byggs enligt regeringen ett flexibelt system upp där Försvarsmakten ges möjlighet att agera för att tillgodose myndighetens behov. När det gäller de redan anställda kan Försvarsmakten, i den utsträckning det bedöms nödvändigt, agera för att de som behövs för att trygga verksamheten omfattas av arbetsskyldigheten.

Regeringen föreslår att de författningsändringar som möjliggör för Försvarsmakten att införa en utökad arbetsskyldighet skall träda i kraft den 1 juni 2003 för att de officersaspiranter som slutför sin utbildning under juni 2003 skall kunna omfattas av det nya systemet.

Förslaget till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands innebär att lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands upphävs och ersätts av en ny lag med samma namn.

Regeringen har omarbetat lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands till en ny lag på inrådan av *Lagrådet*. Någon ändring i sak, utöver att kravet på särskild anställning tas bort, är inte avsedd.

Lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten har omarbetats så att den skall omfatta alla som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Till övervägande del har denna förändring markerats genom att benämningen den eller de som är anställda i utlandsstyrkan byts ut mot den eller de som tjänstgör i utlandsstyrkan. Viss personal i utlandsstyrkan kan komma att tjänstgöra i styrkan till följd av sin ordinarie anställning i Försvarsmakten medan det krävs särskild anställning för andra. Lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten omfattar såväl fredsbevarande som fredsframtingande verksamhet.

Ändringen i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. införs för att lagen även fortsättningsvis skall omfatta alla som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Motionen

I *kommittémotion 2002/03:Fö1 (kd)* av Else-Marie Lindgren och Ina Järlesjö hänvisar motionärerna till att regeringen i propositionen framför lagändringar som möjliggör för Försvarsmakten att från och med ikraftträdandet utöka arbetsskyldigheten för anställda i Försvarsmakten till att omfatta även tjänstgöring i utlandsstyrkan, oavsett anställningsform.

Motionärerna anser att yrkesofficerare som nyanställs i fortsättningen bör ha skyldighet att tjänstgöra såväl inom som utanför Sverige i samtliga de

uppgifter som Försvarsmakten har. Nu verksamma yrkesofficerare har ingått ett anställningsavtal under andra förutsättningar. Motionärerna avvisar propositionen i denna del och menar att ett åtagande för redan anställda yrkesofficerare i utlandsstyrkan bör ske på frivillig grund (*yrkande 1*). Motionärerna betonar emellertid också att det är viktigt att skapa förutsättningar som leder till att utlandstjänstgöring blir ett naturligt val.

Motionärerna anser vidare att de försäkringsvillkor och andra förmåner som i dag finns för yrkesofficerare bör regleras genom avtal mellan parterna (*yrkande 2*).

Motionärerna anser också att regeringen bör se över lagregleringen inom försäkringsområdet för utlandstjänstgörande och återkomma till riksdagen med förslag (*yrkande 3*).

Utskottets ställningstagande

Enligt lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands får regeringen på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet.

Enligt lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet får regeringen sända en väpnad styrka till utlandet i den mån den skall delta i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. Lagen kom till främst för att ge regeringen befogenhet att sända väpnad styrka till övningar inom ramen för samarbetet inom Partnerskap för fred.

Lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands innebär att personal som skall tjänstgöra i väpnad tjänst för *fredsbevarande* verksamhet utomlands skall *anställas särskilt* för denna uppgift och ingå i en utlandsstyrka inom Försvarsmakten. Detta innebär att tjänstgöringen i utlandsstyrkan för närvarande är frivillig för yrkesofficerarna. Däremot har yrkesofficerarna skyldighet att tjänstgöra utomlands i andra fall. Det kan t.ex. ske som försvarsattachéer vid våra ambassader, utbildning inom ramen för Partnerskap för fred, vid utländska staber, som lärare eller elever vid utländska förband och skolor eller studiebesök och inspektioner i utlandet.

Utskottet behandlade våren 2002 i betänkande 2001/02:FöU7 Försvarsmaktens personal frågan om tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet för yrkesofficerare.

Utskottet redovisade att det dittills ansetts att tjänstgöring i väpnad tjänst utomlands skall vara frivillig och att en anställning i Försvarsmakten inte medför någon skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Utskottet konstaterade också att det tillämpade synsättet i tjänstgöringsskyldighetsfrågan var rimlig så länge arbetsuppgiften låg utanför Försvarsmaktens normala verksamhet. Utskottet poängterade att deltagande i internationell fredsfrämjande verksamhet emellertid ända sedan 1996 har varit en av Försvarsmaktens huvuduppgifter. Utskottet ansåg det självklart att yrkesofficerare skulle ha skyldighet att delta i all den internationella verksamhet som kan

ifrågakomma, inklusive fredsbevarande och fredsframtvängande verksamhet, sett mot bakgrund av den ökade vikt som deltagande i den internationella verksamheten successivt fått för Försvarsmakten.

Utskottet ansåg att lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands borde ändras och uppdrog åt regeringen att återkomma till riksdagen med erforderliga lagändringsförslag.

Utskottet framhöll i beredningen av betänkandet om Försvarsmaktens personal att Försvarsmakten efter erforderliga lagändringar kommer att ha en grund för att som arbetsgivare kunna införa ett system där yrkesofficerare har skyldighet att tjänstgöra i fredsbevarande och fredsframtvängande verksamhet utomlands. Beslut om att ålägga en yrkesofficer tjänstgöring utomlands borde enligt vad utskottet tidigare anfört i rimlig utsträckning ske utifrån den enskildes personliga situation och förhållanden och i samråd med den enskilde i likhet med vad som är fallet vid nationell tjänstgöring. Enligt utskottet kunde dock Sveriges och Försvarsmaktens intresse ibland behöva sättas före den enskildes för att landet skall kunna leva upp till de olika åtaganden som gjorts för medverkan i fredsfrämjande verksamhet.

Kristdemokraterna framhöll våren 2002 i ett särskilt yttrande vid behandlingen av betänkande 2001/02:FöU7 Försvarsmaktens personal att endast nyanställda yrkesofficerare borde ha skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan. Utskottet erinrar om utskottsbehandlingen våren 2002 enligt vad som nämnts ovan och vill härutöver anföra följande.

Försvarsmakten har följande fyra huvuduppgifter:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet
- bidra till fred och säkerhet i omvärlden
- stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Uppgiften att kunna genomföra internationella fredsfrämjande insatser blev en huvuduppgift för det militära försvaret redan i 1996 års försvarsbeslut. Tjänstgöring utomlands bör därför som utskottet tidigare anfört betraktas som en självklar del av yrkesofficerarnas verksamhet. Lagstiftningen bör anpassas för att möjliggöra för Försvarsmakten att införa ett system för tjänstgöring i utlandsstyrkan.

Regeringen har nu lämnat förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Kravet på *särskild anställning* i utlandsstyrkan tas därmed bort när det gäller anställda i Försvarsmakten. Den särreglering som avser arbetsskador, arbetstidsreglering, disciplinansvar m.m., och som i dag gäller för anställda i utlandsstyrkan, ändras till att omfatta samtliga som *tjänstgör* i utlandsstyrkan, oavsett anställningsform. Regeringen har enligt utskottet därmed lämnat lagförslag som innebär att Försvarsmakten nu som arbetsgivare kan reglera hur *tjänstgöringen i utlandsstyrkan* skall ske utifrån principen att detta numera är en naturlig del av de anställdas uppgifter, dvs. att de skall fullgöra samtliga uppgifter som ankommer på Försvarsmakten.

Utskottet framhöll i betänkande 2001/02:FöU7 Försvarsmaktens personal att *reservofficerare* i högre grad än för närvarande bör erbjudas möjlighet att tjänstgöra i internationell verksamhet. Därigenom behöver, menade utskottet, yrkesofficerarna anspråkats i mindre omfattning. Utskottet vill ånyo erinra om detta och räknar med att regeringen i budgetpropositionen för 2004 redovisar vilka åtgärder som vidtagits och resultatet härav.

I den *kristdemokratiska kommittémotionen Fö1 (kd)* framhåller motionärerna att tjänstgöring i utlandsstyrkan skall vara frivillig för redan anställda yrkesofficerare i Försvarsmakten och avvisar propositionen i denna del (*yrkande 1*). Motionärerna menar dock att det är viktigt att skapa förutsättningar som leder till att utlandstjänstgöring blir ett naturligt val. Utskottet instämmer i det senare och menar också att motionärernas tankar om frivillighet i viss mån ligger i linje med vad utskottet tidigare anfört om att tjänstgöringen i utlandsstyrkan bör ske i samråd med den enskilde. Med tillämpning av detta synsätt torde motionärernas strävan i stor utsträckning tillgodoses. Med det anförda *avstyrker utskottet kommittémotion Fö1 (kd) yrkande 1*.

Motionärerna yrkar också att avtalsvillkor mellan arbetsgivare och personalorganisationer påskyndas (*yrkande 2*). Utskottet har informerats om att förhandlingar för närvarande pågår mellan Försvarsmakten och arbetstagarorganisationerna om förmånerna vid tjänstgöring i utlandsstyrkan och *avstyrker därför kommittémotion Fö1 (kd) yrkande 2*.

Dessutom yrkar motionärerna att regeringen ser över lagregleringen inom försäkringsområdet (*yrkande 3*). Utskottet förutsätter att frågor inom försäkringsområdet i mån av behov tas upp i diskussioner mellan arbetsgivare och arbetstagare och att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till eventuella lagändringar om så skulle erfordras. Därmed *avstyrker utskottet kommittémotion Fö1 (kd) yrkande 3*.

Med det ovan anförda föreslår således utskottet att riksdagen *godkänner regeringens förslag* till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet (punkt 1)

av Else-Marie Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. och tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:26 och motion 2002/03:Fö1.

Ställningstagande

Redan anställd personal i Försvarsmakten bör tjänstgöra i utlandsstyrkan på frivillig grund. Regeringen bör ge Försvarsmakten direktiv om detta.

Jag anser vidare att det är viktigt att de pågående förhandlingarna om förhållanden för de utlandstjänstgörande genomförs innan lagändringarna träder i kraft.

Dessutom bör regeringen se över lagregleringen inom försäkringsområdet för utlandstjänstgörande och återkomma till riksdagen med förslag.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Tjänstgöringsskyldighet i internationell verksamhet (punkt 1)

av Heli Berg och Runar Patriksson (båda fp).

I valet mellan en uttrycklig lagreglering och ett s.k. arbetsrättsligt spår beträffande skyldigheten för officerare att tjänstgöra vid internationella insatser, har regeringen valt det senare.

Den otydlighet som detta kan innebära med avseende på den politiska viljeinriktningen uppvägs av att valet i sig är en bekräftelse på att frivillighet och individuella hänsyn åtminstone bör vara en utgångspunkt för rekryteringen till våra missioner.

Att som regeringen öppna för en lösning som konkretiseras av Försvarsmakten som arbetsgivare och officerarna som arbetstagare har därför vårt stöd.

Emellertid uppfattar vi inte regeringens hållning, som den kommer till uttryck i propositionen, som konsekvent. Efter att ha föreslagit ett avskaffande av kravet på särskild anställning i utlandsstyrkan, och konstaterat att det därtill ankommer på Försvarsmakten att agera som arbetsgivare, tar man sedan ett halvt steg tillbaka.

I författningskommentaren till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten gör regeringen en egen uppräkningsalternativen vid tjänstgöring i utlandsstyrkan: ”I utlandsstyrkan kommer det att fortsättningsvis kunna tjänstgöra personer som till följd av sitt individuella anställningsavtal i Försvarsmakten har en arbetsskyldighet som omfattar tjänstgöring i utlandsstyrkan, personer som har en anställning i Försvarsmakten men som ändå måste anställas särskilt för tjänstgöring i utlandsstyrkan eftersom deras anställningsavtal inte omfattar sådan tjänstgöring samt de som utan en tidigare anställning i Försvarsmakten anställs för viss tid för tjänstgöring i utlandsstyrkan”.

Folkpartiet liberalerna menar att författningskommentaren i denna del är onödig och ägnad att skapa missförstånd. Först och främst genom att regeringen här påtar sig att peka ut de alternativ som står till buds, en uppgift som man tidigare uttryckligen överlät på Försvarsmakten som arbetsgivare. Speciellt olyckligt är detta då Försvarsmakten vid föredragning i försvarsutskottet klargjort att alternativet med särskild anställning i utlandsstyrkan för tidigare anställda i Försvarsmakten inte är aktuellt.

För det andra riskerar skrivningen att vilseleda enskilda om vilka alternativ som fortsättningsvis kommer att gälla vid tjänstgöring i utlandsstyrkan. För

det tredje står dessa spekulationer i strid med utskottets tidigare uttryckta vilja att skapa enkla och tydliga regler med så liten åtskillnad som möjligt mellan de som anställs i Försvarsmakten före respektive efter lagändringarnas ikraftträdande.

Enligt vår mening hade denna otydlighet bort undvikas genom att utskottet markerat att det ankommer på Försvarsmakten att överväga vilka tjänstgöringsalternativ som skall erbjudas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2002/03:26 Tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten föreslår regeringen att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands,
2. lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten,
3. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Följdmotioner

2002/03:Fö1 av Else-Marie Lindgren och Ina Järlesjö (kd)

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tjänstgöring i utlandsstyrkan skall vara frivillig för redan anställd personal inom Försvarsmakten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avtalsvillkor mellan arbetsgivare och personalorganisationer påskyndas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ser över lagregleringen inom försäkringsområdet för utlandstjänstgörande och återkommer till riksdagen med förslag.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

Härigenom föreskrivs följande.

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tretusen personer ur Försvarsmaktens utlandsstyrka får samtidigt tjänstgöra utomlands i väpnad tjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2003 då lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands upphör att gälla.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten

Härigenom föreskrivs att 1, 2–6, 9 och 11 §§ lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag skall tillämpas på de anställda i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

I utlandsstyrkan får endast sådan militär och civil personal *anställas* som behövs för internationell verksamhet utomlands i syfte att

1. avvärja risk för en väpnad konflikt,
2. hejda en pågående väpnad konflikt,
3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller
4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt.

Föreslagen lydelse

1 §

Inom Försvarsmakten skall det finnas en utlandsstyrka för verksamhet som avses i denna lag.

Den som skall tjänstgöra i utlandsstyrkan och inte har en anställning i Försvarsmakten som omfattar skyldighet att tjänstgöra i internationell verksamhet utomlands för de syften som anges i tredje stycket, skall anställas särskilt för tjänstgöring i styrkan.

I utlandsstyrkan får endast sådan militär och civil personal *tjänstgöra* som behövs för internationell verksamhet utomlands i syfte att

2 §

För *de anställda* i utlandsstyrkan skall följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) gälla även utomlands, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4, 6 och 12 §§,
- 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra *meningen* och andra stycket samt 8 och 9 §§.

För *dem som tjänstgör* i utlandsstyrkan skall följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) gälla även utomlands, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4, 6 och 12 §§,
- 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra *meningarna* och andra stycket samt 8 och 9 §§.

3 §

För *de anställda* i utlandsstyrkan skall följande bestämmelser inte

För *dem som tjänstgör* i utlandsstyrkan skall följande bestämmelser

gälla:

1. 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd,
2. 12 § semesterlagen (1977:480),
- samt
3. arbetstidslagen (1982:673).

inte gälla:

1. 12 § semesterlagen (1977:480),
- samt
2. arbetstidslagen (1982:673).

En anställning i utlandsstyrkan skall vara tidsbegränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring. Anställningen får dock tidsbegränsas till att avse endast utbildningstiden eller tjänstgöringstiden.

Vid uppsägning av anställning före anställningstidens utgång gäller en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivaren får dock bevilja den anställda kortare uppsägningstid.

Om den anställda genomgått utbildning för tjänstgöring utan att få godkända vitsord, får arbetsgivaren säga upp anställningen med en uppsägningstid av en månad.

4 §

En särskild anställning för tjänstgöring i utlandsstyrkan skall vara tidsbegränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring. Anställningen får dock tidsbegränsas till att avse endast utbildningstiden eller tjänstgöringstiden.

Anställningen får sägas upp före anställningstidens utgång med en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivaren får dock bevilja den anställda kortare uppsägningstid. Om den anställda genomgått utbildning för tjänstgöring utan att få godkända vitsord, får arbetsgivaren säga upp anställningen med en uppsägningstid av en månad.

För den som anställs särskilt i utlandsstyrkan skall bestämmelserna i 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd inte gälla.

5 §

Vid tjänstgöring utomlands gäller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring från det att den första färden till tjänstgöringsplatsen påbörjas till det att den sista färden från tjänstgöringsplatsen avslutas. Skada som inträffar under denna tid skall anses som arbetsskada, om övervägande skäl talar för det. Skador som inträffar under semester eller motsvarande ledighet utom tjänstgöringslandet skall omfattas av lagens skydd endast om det finns särskilda skäl.

Vid prövning av om en anställd drabbats av en arbetsskada skall bevisreglerna i 7 och 8 §§ lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd tillämpas för den tid som

Vid prövning av om den som tjänstgör i utlandsstyrkan drabbats av en arbetsskada skall bevisreglerna i 7 och 8 §§ lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd tillämpas

avses i första stycket, om det är förmånligare för den enskilde än en tillämpning av motsvarande regler i lagen om arbetsskadeförsäkring.

Vid tillämpning av lagen om arbetsskadeförsäkring utgör livränter underlaget minst sju *basbelopp*.

för den tid som avses i första stycket, om det är förmånligare för den enskilde än en tillämpning av motsvarande regler i lagen om arbetsskadeförsäkring.

Vid tillämpning av lagen om arbetsskadeförsäkring utgör livränter underlaget minst sju *prisbasbelopp*.

6 §

Om någon skadas under *anställning* i utlandsstyrkan, skall Försvarsmakten i samråd med den skadade

Om någon skadas under *tjänstgöring* i utlandsstyrkan, skall Försvarsmakten i samråd med den skadade

1. utreda behovet av åtgärder för att den skadade skall återfå full arbetsförmåga eller för att stärka den skadades möjligheter att i framtiden försörja sig genom förvärvsarbete,
2. om det är möjligt, ge den skadade lämplig arbetsträning inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet, samt
3. medverka till att den skadade får tillgång till lämplig yrkesutbildning eller fortbildning som är ägnad att stärka hans eller hennes förvärvsförmåga.

9 §

Vid fullgörandet av de uppgifter som avses i 6 och 7 §§ skall Försvarsmakten samarbeta med försäkringskassan, länsarbetsnämnden och andra berörda myndigheter.

Försvarsmaktens åtgärder bör samordnas med en eventuell arbetsgivares.

Försvarsmaktens åtgärder bör samordnas med en eventuell *annan* arbetsgivares *åtgärder*.

11 §

Om en anhörigs medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering, skall Försvarsmakten efter ansökan ge den anhörige skälig ersättning för kostnader som en sådan insats orsakar.

Om *en anställd* i utlandsstyrkan förolyckas eller skadas så svårt att sjukhusvård krävs, skall Försvarsmakten efter ansökan av de anhöriga ersätta dem för skäligt antal resor till den förolyckade eller skadade samt uppehälle och tidsspillan vid sådan resa efter samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen.

Om *den som tjänstgör* i utlandsstyrkan förolyckas eller skadas så svårt att sjukhusvård krävs, skall Försvarsmakten efter ansökan av de anhöriga ersätta dem för skäligt antal resor till den förolyckade eller skadade samt uppehälle och tidsspillan vid sådan resa efter samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen.

I fall som avses i andra stycket skall Försvarsmakten efter ansökan även ge skäligt bidrag till kostnader för psykosocialt stöd till anhöriga som är i behov av det och om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2003.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten,

3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

5. anställda i utlandsstyrkan i Försvarsmakten, när de tjänstgör utomlands.

5. *dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.*

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2003.